

PROCJENA PROVEDIVOSTI BIOBIHEVIORALNOG ISTRAŽIVANJA HIV-a I HCV KOD OSOBA KOJE INJEKTIRAJU DROGE U RH

prim. Tatjana Nemeth-Blažić, HZJZ

Stručni skup ključnog epidemiološkog indikatora EMCDDA „Zarazne bolesti engl. Drug related infection diseases (DRID) uz predstavljanje dokumenta Protokola za provedbu RDS istraživanja te Protokola za

**IZVJEŠTAJ PROCJENE PROVEDIVOSTI
BIOBIHEVIORALNIH ISTRAŽIVANJA HIV-a I
HEPATITISA C KOD OSOBA KOJE INJEKTIRAJU
DROGE U HRVATSKOJ**

Autori

izv. prof. dr.sc. Ivana Božičević, dr. med., Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Škola narodnog zdravlja „Andrija Štampar“

prim. Mirjana Lana Kosanović Ličina, dr. med., Nastavni zavod za javno zdravstvo „Dr. A. Štampar“

prim. Tatjana Nemeth Blažić, dr. med., Hrvatski zavod za javno zdravstvo

Suradnici:

Josipa Lovorka Andreić, Hrvatski zavod za javno zdravstvo

Lara Ježić, Hrvatski zavod za javno zdravstvo

Lana Blažević, dipl. sanit. ing., Hrvatski zavod za javno zdravstvo

Okrugli stol na temu unapređenja praćenja ključnih epidemioloških pokazatelja EMCDDA, 25.-26.11.2019., Marija Bistrica

Sastanak saziva	Hrvatski zavod za javno zdravstvo - Služba za suzbijanje zlouporabe droga	Datum sastanka	25.-26.11.2019.
Mjesto sastanka	Marija Bistrica	Tema:	Okrugli stol na temu unapređenja praćenja ključnih epidemioloških pokazatelja EMCDDA
Vrijeme sastanka	25. - 26.11.2019.		
Prisutni	<p>HZJZ - Služba za suzbijanje zlouporabe droga Željko Petković, pomoćnik ravnatelja zeljko.petkovic@hzjz.hr</p> <p>Sanja Miličić, Voditeljica Službe sanja.milicic@hzjz.hr</p> <p>Smilja Bagarić smilja.bagarcic@hzjz.hr</p> <p>Dr.sc. Jadranka Ivandić Žimić jadranka.ivandic-zimic@hzjz.hr</p> <p>Josipa Lovorka Andreić josipa.lovorka-andreic@hzjz.hr</p> <p>HZJZ - Služba za školsku medicinu, mentalno zdravlje i prevenciju ovisnosti Dragica Katalinić, dr.med. specijalist socijalne medicine s organizacijom zdravstvene zaštite dragica.katalinic@hzjz.hr</p> <p>HZJZ - Služba za epidemiologiju i prevenciju kroničnih nezaraznih bolesti dr. sc. Marjan Erceg, dr. med., specijalist epidemiologije marjan.erceg@hzjz.hr</p> <p>HZJZ - Služba za epidemiologiju zaraznih bolesti prim. Tatjana Nemeth Blažić, dr.med., specijalist epidemiolog tatjana.nemeth-blažić@hzjz.hr</p> <p>NASTAVNI ZAVOD ZA JAVNO ZDRAVSTVO „DR. ANDRIJA ŠTAMPAR“ n/p prim. Mirjana Lana Kosanović Ličina, dr.med., specijalist epidemiolog MirjanaLana.KosanovicLicina@stampar.hr</p>	<p>UDRUGA ZA LET Iva Jovović iovovic90@hrtv.hr</p> <p>HRVATSKI C dr. sc. Sinisa sinisa@zovke.hr</p> <p>CENTAR ZA ISTRAŽIVANJE MUP RH mrsc. Ines tolokoloski@imamericana.com</p> <p>MINISTARSKI ZATVORSKI Zvonimir P Središnjem probacijskom Zvonimir.P@ministarstvo.gov.hr</p> <p>HRVATSKI Z Služba za m Nataša Zori natasza.zoric@hzjz.hr</p> <p>KLINIČKI BC FAKULTET prof. dr. sc. marjan.dg@hrtv.hr</p> <p>KLINIČKI BC Prof. dr. sc. zoran.zoric@hzjz.hr</p>	<p>stručnjaci za praćenje politike i osoba koje koriste droge te zagovaračke grupe) su pozvani sudjelovati u internetskom istraživanju DELPHI kako bi dodali sadržaj koji nije obuhvaćen u literaturi i pružili povratne informacije. Predviđa se će se ovo internetsko istraživanje DELPHI provesti u siječnju 2020. godine, a ispunjavanje će trajati otprilike sat vremena. Zainteresirani za sudjelovanje mogu kontaktirati Catherine.McGowan@lshtm.ac.uk (cc. Dagmar.Hedrich@emcdda.europa.eu). Navedena informacija može se prosljediti i predstvincima navedenih skupina koje nisu sudjelovale na sastanku. Tijekom rasprave istaknuto je da budući da dosta korisnika prema RH smjernicama za liječenje virusnog hepatitisa C ne ispunjava kriterije za liječenjem, isti nabavljaju lijekove iz Egipta i Indije, te je predloženo da se navedeno pitanje o terapiji uvrsti u sljedeću RDS studiju.</p> <p>Vezano uz prikupljanje podataka o HCV-RNA i HBsAg testovima navedeno je kako su dostupni podaci kod osoba koje su upućene na liječenje u Klinici za infektivne bolesti i u drugim bolnicama gdje se liječe oboljeli od hepatita C, te se isti mogu zatražiti. Problem predstavljaju testovi za mjerjenje količine virusa odnosno analitika s odmakom. Razmatrana je mogućnost izvještavanja o podacima o prevalenciji iz rutinskih dijagnostičkih ispitivanja obavljenih u službama za zaštitu mentalnog zdravlja, prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti ŽŽZ, te je s tim u vezi potrebno održati sastanak s predstvincima navedenih službi kako bi se dostavljali i navedeni podaci, a koji se trenutno ne unose u postojeći Pompidou obrazac koji se dostavlja HZJZ. Ujedno je iskazana potreba uvrštanja dodatnog pitanja u Pompidou obrazac vezana uz testiranje na tuberkulozu.</p> <p>Vezano uz aktivnosti koje se planiraju provesti 2020. godine, istaknuta je mogućnost izrade studije izvedivosti ponovne RDS studije koja je provedena 2014./2015. godine (Istraživanje prevalencije HIV-a, hepatitis C i rizičnih ponašanja kod osoba koje injektiraju droge u Zagrebu, Splitu i Rijeci, ŠNZ "A.Štampar", 2015.) od strane HZJZ-a kao nositelja istraživanja, a detalji provedbe, partneri, sudionici i aktivnosti dogovorit će se na sastanku koji će se održati s predstvincima Službe za epidemiologiju zaraznih bolesti, Odjela za HIV, spolno i krvlju prenosive bolesti; Službe za javno zdravstvo; Službe za medicinsku informatiku i biostatistiku i Službe za suzbijanje zlouporabe droga u tjednu od 16.-20. prosinca 2019. godine. Naglašeno je da postoe i druge metode osim RDS studija (npr. drugi dizajn, sentinel ili kombinacija sentinel i snowballa koji bi bio manje kompleksan operativno i finansijski povoljniji), te je i navedene potrebno razmotriti. Također, temeljem iskustava provedbe i evaluacije istraživanja iz 2015. bit će potrebna adaptacija upitnika, te razmatranje metode regrutiranja ispitnika, što će se analizirati putem studije izvedivosti. U odnosu na Pokazatelj Problematične uporabe droga koji se prati s ciljem procjene</p>
Dnevni red			
Opis			

Vezano uz aktivnosti koje se planiraju provesti 2020. godine, istaknuta je mogućnost izrade studije izvedivosti ponovne RDS studije koja je provedena 2014./2015. godine (Istraživanje prevalencije HIV-a, hepatitis C i rizičnih ponašanja kod osoba koje injektiraju droge u Zagrebu, Splitu i Rijeci, ŠNZ "A.Štampar", 2015.) od strane HZJZ-a kao nositelja istraživanja, a detalji provedbe, partneri, sudionici i aktivnosti dogovorit će se na sastanku

Ključni epidemiološki pokazatelji su: Istraživanje uporabe droga u općoj populaciji; Problematična uporaba droga; Smrti povezane s drogom; Zarazne bolesti povezane s drogom; Zahtjevi za liječenjem

› Int J Drug Policy. 2016 Jun;32:57-63. doi: 10.1016/j.drugpo.2016.04.007. Epub 2016 Apr 14.

HIV and hepatitis C prevalence, and related risk behaviours among people who inject drugs in three cities in Croatia: Findings from respondent-driven surveys

- niska prevalencija infekcije HIV-om (33 %)
- visoka prevalencija HCV (prosječno 33 %)
- visokorizično ponašanje (rizično seksualno ponašanje, rizično injektiranje droga)
- nizak postotak testiranja na HCV i HIV u prethodnih 12 mjeseci.

Bozicevic ², Marta Civljak ³, Zoran Dominkovic ², Sandra Sevic ⁴,
Nemeth Blazic ⁵, Oktavija Dakovic Rode ⁶, Josip Begovac ⁶

10.1016/j.drugpo.2016.04.007

Abstract: This study presents limited data on HIV and hepatitis C virus (HCV) epidemiology among people who inject drugs (PWID) in Croatia. This study aims to provide data on HIV and HCV prevalence and injecting risk behaviours among PWID in Zagreb, Split, and Rijeka.

Methods: Using respondent-driven sampling (RDS) we recruited from November 2014 to February 2015 a total of 176 PWID in Zagreb, 255 in Rijeka and 399 in Split. Participants provided biological specimens for HIV and HCV testing and completed a behavioural questionnaire.

Results: The proportion of female PWID ranged from 19.5% in Zagreb to 26.0% in Split. In the month before the survey, 2.5% of PWID in Split, 5.6% in Rijeka and 8.0% in Zagreb reported sharing non-sterile needles and syringes. Many PWID injected opioid substitution therapy (OST) in the month before the survey (57.0% in Zagreb and 57.5% in Split and Rijeka, respectively). Among PWID who had

Potreba?

- **osobe koje injektiraju droge** (PWID) su po prirodi svoje bolesti i zbog rizičnih ponašanja (zajednička uporaba igala, šprica i ostalog pribora te rizično seksualno ponašanje) **izloženije riziku od obolijevanja od zaraznih bolesti koje se prenose krvlju i spolnim putem** (HBV, HCV, HIV)
- podaci o prevalenciji krvlju prenosivih infekcija i rizičnih ponašanja među PWID te praćenje trendova o njihovoj raširenosti **jedan su od ključnih epidemioloških pokazatelja** (zarazne bolesti povezane sa zlouporabom droga - DRID) MCDDA
- **dobivanje informacija i znanstvenog temelja za planiranje intervencija i preventivnih programa**, izradu nacrta nacionalnih strategija i akcijskih planova za prevenciju zaraznih bolesti povezanih s korištenjem droga.

Cilj

- istražiti mogućnosti prikupljanja podataka o prevalenciji HIV-a, HBV i HCV iz **jednostavnijih istraživanja/rutinskih aktivnosti udruga** koje provode programe smanjenja šteta među PWID
- Istražiti mogućnost provedbe **populacijskih biobihevioralnih istraživanja** (istraživanje na uzorku vođenom ispitanicima, engl. *Respondent-driven sampling, RDS*)

■ Metode

- strukturirani intervju zaposlenika udruga (osam pitanja, 45 minuta po udruzi)
 - on-line putem ili telefonski
- listopad 2020.
- osam udruga

Metode

Grad	Udruga
Osijek	Udruga za borbu protiv ovisnosti Ne-ovisnost
Pula	Institut Pula
Rijeka	Terra Udruga liječenih i oboljelih od hepatitisa – Hepatos Rijeka
Zadar	Porat – Udruga apstinenata za pomoć pri resocijalizaciji
Split	Udruga za pomoć mladima HELP
Zagreb	LET – Udruga za unapređenje kvalitete življenja Hrvatski Crveni Križ (HCK)

Varijable

- broj korisnika PWID
- učestalost dolazaka korisnika po pribor za uzimanje droga ili druge usluge
- postotak korisnika PWID koji dolaze u udrugu po pribor za uzimanje droga ili druge usluge (kondome, savjetovanje, testiranje) jednom mjesечно
- postotak korisnika PWID koji se barem jednom godišnje testira na HIV
- postotak korisnika PWID koji se barem jednom godišnje testira na HCV
- čimbenici koji negativno utječu na testiranje korisnika droga na HIV i HCV (manje od jedan puta godišnje), u odnosu na korisnike ili organizaciju rada udruge
- prepreke za jednostavnija rutinska istraživanja
- prepreke za populacijsko biobihevioralno RDS istraživanje provedeno 2014./2015. (Let, HCK, Hepatos, Terra)

Rezultati – broj korisnika PWID

Tablica 1. Broj korisnika (osobe koje koriste droge injektiranjem) koje udruge obuhvaćaju

	Terra	Porat	Ne- ovisnosti	Institut Pula	Hepatos- Rijeka	HELP	HCK	LET
Broj korisnika	400- 500	70	27	627	5 -6 <i>gatekeepera</i> 5 korisnika dolaze isključivo u udrugu	1300	950- 1000	750

Rezultati

Tablica 2. Učestalost dolazaka korisnika (udio usluge)

	Terra	Porat	Ne-ovisnosti	Institut Pula	Hepatos-Rijeka	HELP	HCK	LET
Jednom mjesечно	80 % (od toga 50 % dolazi)	40-45 %	42 %			40 %	90 %	100 %
					100 % korisnici koji dolaze u udružinu	100 % gatekeeperi		
				Najčešće jednom tjednu		U pravilu	10 %	
				20-30 više			Inomjesečno	
				tjedno do svakodnevno				

Porat: Uzimaju veće količine pribora. Dio korisnika je u zatvoru i terapijskoj zajednici. Na učestalost dolazaka utječe i osobnost korisnika.

HCK: Dostupnost pribora u Zagrebu je dobra, relativno dobra ekonomska situacija korisnika (žive s roditeljima), dostupnost zdravstvene zaštite bez ograničenja u odnosu na druge korisnike zdravstvene zaštite.

HELP: Uzimaju veću količinu pribora, puno korisnika živi unutar jedne obitelji (obiteljski gatekeeper), moguće i dileri; otežana dostupnost (prometna nepovezanost, otoci).

Institut-Pula: Udruga ima razvijen *outreach* po drugim dijelovima Istre, čime omogućavaju dostupnost pribora za injektiranje osobama koje ne žele doći u prostorije udruge kako ih drugi ne bi vidjeli. Korisnici koji žive u Puli češće dolaze u prostorije udruge.

HEPATOS-Rijeka: Opskrbljuju se unaprijed jer žele biti što manje viđeni.

LET: Spriječenost korisnika za dolazak (boravak u zatvoru, odlazak u komunu, preseljenje, smrt).

■ Rezultati – testiranja

Tablica 3. Udio korisnika koji se barem jednom godišnje testira na HIV i HCV

	Terra	Porat	Ne-ovisnosti	Institut Pula	Hepatos-Rijeka	HELP	HCK	LET
HIV	Oko 20%	Oko 20%	5%	Ispod 10%	Teško procijeniti	10%	75%	10%
HCV	Oko 20%	Oko 30%	8%	Češće nego na HIV, no nije jasno iz odgovora	Teško procijeniti	10%	75%	20%

Čimbenici koji negativno* utječu na testiranje korisnika na HIV i HCV

Korisnici

- **nezainteresiranost**
- nepostojanje nagrade za testiranje
- **nepoznavanje benefita testiranja**
- **otežano povezivanje sa sustavom liječenja** (aktivno korištenje droga!)
- strah od stigmatizacije zbog saznavanja rezultata testiranja okoline
- niska percepcija rizika

Organizacija

- nedostupnost liječnika
- **nedostupnost testiranja u zajednici**
- nemogućnost motivacije drugim načinima osim savjetovanjem
- **nedostupnost brzih testova**
- nedostupnost testiranja u mobilnom timu za programe smanjenja šteta

Prepreke/izazovi za provođenje istraživanja

Jednostavna rutinska istraživanja

- nezainteresiranost (zasićenost)
- testiranje u zdravstvenoj instituciji
- stigmatizacija zbog ponašanja/stila života/rezultata testiranja
- nedostupnost brzih testova

Populacijsko RDS istraživanje

- adaptacija upitnika (predugačak)
- razmatranje metode regrutiranja ispitanika – odabir seedova
- mali broj ispitanika (nepostizanje ciljanog uzorka)
- organizacija lokacije za istraživanje
- mala socijalna mreža korisnika droga
- zimsko doba i doba blagdana za terenski dio istraživanja

Preporuke

- **Rutinska procijena prevalnecije HIV-a i HCV-a i rizičnih ponašanja (jednostavnija istraživanja)**
 - Jednom godišnje
 - Sentinel istraživanje (2-3 mjeseca svake godine)
 - Prigodni uzorak (250-400 po gradu)
 - Testiranje + bihevioralni podaci (upitnik, indikatori)
- **Populacijska (složenija) istraživanja**
 - Uzrak vođen ispitanicima (RDS), 6-7 inicijalnih ispitanika po lokaciji/udruzi
 - Svakih 4-5 godina (Zagreb, Split, Rijeka)
 - Reprezentativniji podaci (uzorak 350-400 po gradu)

Pitanja...

tatjana.nemeth-blazic@hzjz.hr